

ДЗЕРЖИНСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД м. ХАРКОВА

ЄДРПОУ 02894036; проспект Перемоги, 52-В, м. Харків, 61202, тел. (057)336-82-70 e-mail inbox@dg.hr.court.gov.ua

16.10.2023 № ЕП-2614/23 На вх. № ЕП-7400/23 від 02.10.2023

**Заступнику голови
Харківського апеляційного суду
Наталії Пилипчук**

майдан Героїв Небесної Сотні, 36,
м. Харків, 61001

inbox@hra.court.gov.ua

На виконання листа Харківського апеляційного суду від 02.10.2023 № ЕП-01-11-4373/23 Держинський районний суд м. Харкова направляє узагальнення судової практики щодо відшкодування шкоди завданої внаслідок агресії рф та щодо вирішення трудових спорів під час воєнного стану за 2022 - I півріччя 2023 року.

У процесі складення аналізу судової практики використана інформація відображена в автоматизованій системі документообігу суду КП «Д-3» Держинського районного суду м. Харкова, статистичному звіті форми 1-ц за 2022 рік, оперативному статистичному звіті 1-ЄЗ за I півріччя 2023 року.

Відносно цивільних справ про відшкодування шкоди завданої внаслідок збройної агресії рф за визначений період 2022 та I півріччя 2023 в провадженні Держинського районного суду м. Харкова перебували наступні цивільні справи:

1) справа № 638/3891/22 за позовом Черкашиної Наталії Павлівни до держави рф про відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок збройної агресії рф проти України.

За результатами розгляду справи винесено заочне рішення від 24.03.2023 відповідно до якого позовні вимоги задоволено частково. Стягнуто з держави рф на користь Черкашиної Наталії Павлівни компенсацію за спричинену моральну шкоду у розмірі 300000 грн. (копія вищезазначеного рішення по справі міститься у додатку до узагальнення).

По вказаній справі 27.04.2023 позивачкою було подано апеляційну скаргу на заочне рішення суду від 24.03.2023.

В апеляційній скарзі позивачка просила змінити рішення суду першої інстанції в частині відмови в задоволенні позовних вимог щодо стягнення з рф на її користь компенсації за спричинену моральну шкоду у розмірі 796275,66 грн. та постановити рішення, яким задовольнити позовні вимоги в повному обсязі.

Постановою Харківського апеляційного суду від 06.06.2023 апеляційну скаргу позивачки залишено без задоволення, заочне рішення Держинського районного суду м. Харкова від 24.03.2023 залишено без змін.

У червні 2023 позивачкою подано касаційну скаргу.

Ухвалою від 26.06.2023 відкрито касаційне провадження у справі. Станом на 16.10.2023 остаточне рішення по справі не прийнято.

Позов судом першої інстанції було задоволено частково оскільки, суд погодився із доводами позивача про те, що були порушені основоположні права й свободи позивачки внаслідок збройної агресії рф, проте, разом з тим, судом встановлено, що розмір моральної шкоди, який заявлений позивачем у розмірі 1096275,65 грн., є значно завищеним.

Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнала особа, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, добровільне - за власною ініціативою чи за зверненням потерпілого - спростування інформації редакцією засобу масової інформації. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості.

Вказаний висновок висловлений, у постанові Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 591/4825/17 (провадження № 61-1188св18).

Моральну шкоду не можна відшкодувати в повному обсязі, так як немає (і не може бути) точних критеріїв майнового виразу душевного болю, спокою, честі, гідності особи. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватною дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз. Розмір відшкодування повинен бути адекватним нанесеній моральній шкоді.

Оцінка моральної шкоди по своєму характеру є складним процесом, за винятком випадків коли сума компенсації встановлена законом (STANKOV v. BULGARIA, № 68490/01, § 62, ЄСПЛ, 12 липня 2007 року).

Визначаючи розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди, суд врахував обставини справи, характер та обсяг страждань, яких зазнала позивач, множинний характер порушень конституційних прав позивача, характер немайнових втрат, зокрема, тяжкість вимушених змін у її житті, час та зусилля, необхідні для можливості відновлення попереднього стану, а тому суд прийшов до висновку стягнути з відповідача компенсацію за спричинену моральну шкоду у розмірі 300000 грн.

В даному випадку у суду виникали питання щодо оцінки моральної шкоди завданої внаслідок збройної агресії рф проти України, у зв'язку з чим, можливо існує необхідність залучення спеціалістів в даній сфері (проведення безкоштовних експертиз) та необхідність розроблення єдиної (узгодженої) методики оцінки моральної шкоди, яка буде визначати ступінь моральних страждань позивачів.

Під час розгляду вищезазначеної справи, також, у суду виникали проблемні питання в частині визначення належного відповідача, оскільки

судова практика налічує безліч правових конструкцій щодо визначення, хто саме буде належним відповідачем у справах цієї категорії.

Аналізуючи дані, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень, можна побачити наступні варіанти відповідачів: рф в особі міністерства юстиції російської федерації (справи № 916/2415/22, 905/799/22) рф в особі казначейства російської федерації; рф в особі уряду російської федерації (справа № 913/218/22); рф в особі міністерства оборони російської федерації (справа № 910/10517/22); рф в особі посольства російської федерації (справа № 911/1832/22); рф в особі генеральної прокуратури російської федерації (справа № 925/903/22); рф в особі президента російської федерації (справа № 910/9799/22).

В даній справі суддя визначив відповідача рф в особі посольства російської федерації.

Водночас, відповідно до указу президента російської федерації від 28.05.2018 року № 271 «Про внесення змін до положення про міністерство юстиції російської федерації, затвердженого Указом президента російської федерації від 13.10.2004 № 1313» внесено в Положення про міністерство юстиції російської федерації, затверджене Указом президента російської федерації від 13.10.2004 № 1313 «Питання міністерства юстиції російської федерації» наступні зміни:

а) пункт 1 доповнено підпунктом 5 наступного змісту: «функції щодо забезпечення в межах своїх повноважень представництва і захисту інтересів російської федерації в судах іноземних держав і міжнародних судових (арбітражних) органах, включаючи Європейський Суд з прав людини і Суд Євразійського економічного розвитку».

За цих обставин, міністерство юстиції російської федерації також може бути тим компетентним органом, який уповноважений здійснювати повноваження щодо представництва і захисту інтересів рф в межах цього спору.

В будь-якому випадку зазначення міністерства юстиції російської федерації, посольства російської федерації чи будь-якого іншого органу рф не впливає на правильність визначення відповідача у цій справі, оскільки таким належним відповідачем залишається рф.

Також виникає питання про направлення позовної заяви та повідомлення відповідача. У зв'язку з агресією з боку російської федерації та введенням воєнного стану АТ «Укрпошта» з 24.02.2022 припинило обмін міжнародними поштовими відправленнями та поштовими переказами з країною-агресором. Розірвано дипломатичні відносини між Україною та рф, функціонування закордонних дипломатичних установ України на території росії та зупинено діяльність її дипломатичних установ на території України. Комунікація МЗС з органами влади рф за посередництва третіх держав також не здійснюється. Зазначене унеможливорює будь-яке надсилання кореспонденції та повідомлення компетентних органів країни-агресора.

Існує позиція судів, у яких повідомлення відповідача засобами поштового зв'язку не здійснюється, а лише публікується оголошення на сайті «Судова влада України», при цьому зустрічаються випадки, у яких суд зобов'язував позивача здійснити переклад ухвали суду про відкриття

провадження на російську мову та направити її до посольства російської федерації.

Враховуючи вищевикладене, існує нагальна необхідність визначення належного відповідача, оскільки судова практика є запорукою довіри громадян до судової влади, а тому позивачі мають розуміти хто саме буде належним відповідачем у справах цієї категорії і яким саме чином має бути повідомлений відповідач.

До того ж, при підготовці судом виконавчих листів по справі, відповідно до статті 4 Закону України «Про виконавче провадження», у виконавчому документі зазначаються у реквізитах боржника зокрема, і ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, а тому визначення належного відповідача по справі є важливим, як під час розгляду справи, так і під час звернення до виконання судового рішення.

Лишається відкритим питання щодо потенційної можливості примусового виконання рішення українського суду про стягнення з РФ шкоди, спричиненої війною.

Відповідно до ст. 129¹ Конституції України, судові рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.

В Цивільному процесуальному Кодексі України судовому контролю присвячено Розділ 7 «Судовий контроль за виконанням судових рішень».

Навіть якщо по справі було задоволено позов проти рф про відшкодування шкоди, навряд чи рф буде добровільно виконувати такі судові рішення, відтак виникне необхідність їх примусового виконання за рахунок стягнення майна та інших активів, належних рф.

Примусове виконання в Україні можливе шляхом звернення стягнення на активи рф, розташовані на території України. Однак, враховуючи значний обсяг шкоди, завданої військовою агресією рф, зазначених активів навряд чи вистачить для її компенсації. Також можливе примусове виконання рішення суду за кордоном за рахунок активів рф, розташованих на території іноземних країн.

Втім, рішення українських судів не підлягатимуть автоматичному примусовому виконанню за кордоном, адже для цього потрібно буде пройти спеціальну процедуру отримання згоди іноземних судових органів відповідної держави на визнання та примусове виконання відповідного рішення українського суду. Відповідно питання контролю за виконанням судового рішення є наразі актуальним та потребує визначення єдиної процедури контролю за примусовим зверненням до виконання судових рішень по вказаній категорії справ.

2) справа № 638/10667/23 за позовною заявою представника Дугінова Сергія Олександровича – адвоката Халабурдіна Святослава Володимировича, до рф в особі міністерства юстиції рф, про відшкодування майнової та моральної шкоди, заподіяної права власності на нерухоме майно у зв'язку з тимчасовою окупацією рф території України.

Відповідно до ч. 1 ст. 30 ЦПК України позови, що виникають із приводу нерухомого майна, пред'являються за місцезнаходженням майна або основної

його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою.

Згідно зі Звітом з визначення розміру реальних збитків від втрати майна, що належить громадянину України Дугінову Сергію Олександровичу, станом на 23.02.2022, об'єкт з найвищою вартістю, а саме: 3478176,00 грн., знаходиться за адресою: Луганська область, с. Дмитрівка, вул. Леніна, 54А, що відноситься до Новоайдарської селищної громади Щастинського району Луганської області.

Відповідно до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», враховуючи неможливість судами здійснювати правосуддя під час воєнного стану, Верховний суд розпорядженням від 06.03.2022 року № 1/0/9-22 змінив територіальну підсудність судових справ Новоайдарського районного суду Луганської області на Тернівський міський суд Дніпропетровської області

У зв'язку з чим ухвалою суду від 06.03.2023 вищевказану цивільну справу передано за підсудністю до Тернівського міського суду Дніпропетровської області.

Відповідно до відомостей автоматизованої системи документообігу суду КП «Д-3» в провадженні Дзержинського районного суду м. Харкова перебували на розгляді справи щодо вирішення трудових спорів під час воєнного стану за 2022 - I півріччя 2023:

1) справа № 638/6298/22 за позовною заявою представника Карцевої Ірини Вікторівни – адвоката Мельніка Руслана Васильовича до Військово-медичного клінічного центру Північного регіону про поновлення на роботі (військовій службі за контрактом), стягнення моральної шкоди та середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Відповідно до вимог ст.185 ЦПК України, суд постановляє ухвалу про повернення позовної заяви, якщо до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви.

У зв'язку з чим, ухвалою суду від 21.11.2022 позовну заяву - повернуто.

2) справа № 638/2836/22 за позовом Чиркова Дениса Костянтинівича до Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна лікарня» про поновлення на роботі.

За результатами розгляду справи винесено рішення суду від 15.09.2022 яким позовні вимоги задоволено у повному обсязі.

3) справа № 638/92/22 за позовом Бервено Сергія Миколайовича до Харківського Національного Університету імені В.Н. Каразіна про визнання незаконним та скасування наказу про відсторонення від роботи та поновлення на роботі, зобов'язати вчинити певні дії.

Під час розгляду справи судом було встановлено, що відповідно до наказу від 01.03.2023 № 0104-1/267а Харківський Національний Університет імені В.Н. Каразіна визнав таким, що втратив чинність наказ про відсторонення позивача від виконання трудових обов'язків з 01.03.2022. Цим же наказом було наказано керівникам структурних підрозділів взяти на особистий контроль питання допущення до роботи зазначених працівників з

01.03.2022 та виконання ними своїх посадових обов'язків. Бухгалтерській службі університету зробити вказаним працівникам відповідні перерахунки.

У зв'язку з цим, між сторонами не має спору із вищевказаних у позові підстав та відповідно за результатами розгляду справи постановлено ухвалу суду від 21.07.2022 відповідно до якої закрито провадження по справі.

4) справа № 638/6447/22 за позовною заявою Свечнікової Валентини Олександрівни до товариства з обмеженою відповідальністю «МАЛЮК» про визнання трудових відносин припиненими.

За результатами розгляду справи винесено рішення суду від 23.01.2023 відповідно до якого позовні вимоги залишені без задоволення (копія вищезазначеного рішення по справі міститься у додатку до узагальнення).

15.02.2023 позивачкою подано апеляційну скаргу на рішення Дзержинського районного суду м. Харкова від 23.01.2023.

Постановою Харківського апеляційного суду від 30.03.2023 апеляційну скаргу було задоволено, рішення Дзержинського районного суду м. Харкова від 23.01.2023 року було скасовано та ухвалено нове відповідно до якого позов Свечнікової Валентини Олександрівни до Товариства з обмеженою відповідальністю «Малюк» про визнання трудових відносин припиненими задоволено.

Водночас постановою Верховного Суду від 06.09.2023 у справі № 127/27466/20 визначено порядок припинення повноважень директора товариства за його ініціативою. В обох випадках – коли між товариством та особою встановлені відносини з управління товариством й укладено трудовий договір і коли є тільки відносини з управління товариством без укладення трудового договору – саме відносини з управління товариством становлять основу відносин між товариством та цією особою.

5) справа № 638/1377/23 за позовною заявою Деркач Анатолія Івановича до Харківської медичної академії післядипломної освіти про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Ухвалою від 23.02.2023 позовну заяву залишено без руху у зв'язку з тим, що згідно п.п.2 п.1 ч.2 ст.4 Закону України «Про судовий збір» за подання до суду позовної заяви немайнового характеру, яка подана фізичною особою судовий збір справляється в розмірі 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто в розмірі 1 073,60 грн.

Відповідно до ч 3 ст. 6 Закону України «Про судовий збір» за подання позовної заяви, що має одночасно майновий і немайновий характер, судовий збір сплачується за ставками, встановленими для позовних заяв майнового та немайнового характеру.

З 01 вересня 2015 року набрав чинності Закон України від 22 травня 2015 року №484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору», яким вносяться зміни до Закону України «Про судовий збір», та було зменшено категорію пільг із трудових правовідносин до позивачів у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі.

Згідно п.1 ч.1 ст.5 вказаного Закону, від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі лише у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі.

Відповідно до ч.1 ст.94 КЗпП України та ч. 1 ст.1 ЗУ «Про оплату праці» заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу.

Статтею 2 ЗУ «Про оплату праці» передбачено, що в структуру заробітної плати входить основна заробітна плата, додаткова заробітна плата та інші заохочувальні компенсаційні виплати. До останніх належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами та положеннями, компенсації та інші грошові та матеріальні виплати, які передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами.

За своєю суттю виплати за час вимушеного прогулу відносяться до компенсаційних виплат за порушення права на оплату праці, а тому заявлена позивачем позовна вимога про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу не підпадає під категорію пільгової та підлягає оплаті судовим збором з урахуванням вимог п.п.1 п.1 ч.2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» відповідно до ціни позову.

Крім того позивачем була висунута вимога про визнання незаконним та скасування наказу від 08.12.2022 року №93/2022-К про звільнення. Щодо вказаних вимог судом зазначається, що вони не є за своєю суттю вимогами про стягнення заробітної плати або поновлення на роботі, а також не є іншими вимогами, які відповідно до діючого законодавства звільняють позивача від сплати судового збору

Відтак, позивач відповідно до закону не звільнений від сплати судового збору за вимоги про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, а тому позивачу було необхідно сплатити судовий збір у розмірі 1073,60 грн. за подання до суду позову, який містить одну вимогу немайнового характеру.

Позивачу було запропоновано усунути вказані недоліки, проте позивач не усунув недоліки в строк, зазначений в ухвалі суду про залишення позову без руху і відповідно ухвалою суду від 30.03.2023 позовну заяву було повернуто позивачу.

Додаток:

- копія рішення суду від 24.03.2023 по справі № 638/3891/22 на 4 арк.,
- копія рішення суду від 08.08.2023 по справі № 638/4683/23 на 8 арк.,
- копія рішення суду від 02.03.2023 по справі № 638/6555/22 на 5 арк.,
- копія рішення суду від 23.01.2023 по справі № 638/6447/22 на 2 арк.

Голова суду

Денис ЦВІРЮК

(

(

1